

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/nauka-i-edukacja/badania-historyczne/konferencje/26769,Konferencja-naukowa-Metody-utrwalania-wladzy-ludowej-w-Wielkopolsce-w-latach-1945-1956.html>
02.03.2026, 15:54

Strona znajduje się w archiwum.

Konferencja naukowa „Metody »utrwalania władzy ludowej« w Wielkopolsce w latach 1945-1956” - Poznań.

07.12.2006

Dnia 7 grudnia 2006 r. w sali konferencyjnej Oddziału IPN w Poznaniu odbyła się konferencja naukowa poświęcona metodom „utrwalania władzy ludowej” w Wielkopolsce w latach 1945-1956. Było to drugie przedsięwzięcie Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej w Poznaniu związane z badaniami nad dziejami Wielkopolski w okresie 1945-1956, przygotowane przez poznańskich historyków z OBEP, zajmujących się zagadnieniami z zakresu działalności podziemia niepodległościowego, funkcjonowania aparatu represji i sądownictwa wojskowego, a także Kościołem katolickim i ruchami młodzieżowymi w Wielkopolsce w epoce stalinizmu. W tym kontekście jednym z kluczowych zagadnień konferencji był problem przewycięzania stereotypów (także językowych), dotyczących historii pierwszego okresu istnienia PRL. Nowomowa komunistyczna, której eksponowanymi przykładami mogą być sformułowania „bandy” zamiast „oddziały zbrojne podziemia”, czy też właśnie „utrwalanie władzy ludowej” a nie „terror i zbrodnie komunistycznego aparatu państwowego” - tkwi bowiem w potocznej świadomości historycznej.

Po otwarciu konferencji przez dyrektora poznańskiego oddziału IPN Ireneusza Adamskiego tytułowy referat „Metody likwidacji polskiego podziemia niepodległościowego w Wielkopolsce przez aparat bezpieczeństwa w latach 1945-1947” wygłosiła Agnieszka Łuczak. W referacie zostały zaprezentowane najbardziej typowe metody stosowane przy zwalczaniu podziemia niepodległościowego przez aparat bezpieczeństwa w latach 1945-1947. Na wybranych przykładach autorka zaprezentowała rozpracowanie agenturalne organizacji antykomunistycznej (WSGO „Warta”) oraz oddziału zbrojnego (oddział dowodzony przez Eugeniusza Kokolskiego ps. „Groźny”). Likwidacja oddziału partyzanckiego w wyniku operacji wojskowej WP, MO i UB została przedstawiona na przykładzie oddziału Józefa Placka ps. „Cień”, jedyne podporządkowanego strukturom WiN. W dalszej części referatu zostały przedstawione inne metody: działalność oddziałów pozorowanych (przy zwalczaniu oddziału Franciszka Olszówki ps. „Otto”), mordy skrytobójcze (na przykładzie PUBP Ostrów Wlkp.) oraz morderstwa funkcjonariuszy na więźniach (na przykładzie więzienia we Wronkach). Na zakończenie została omówiona amnestia 1947 r. w Wielkopolsce jako ostatnia operacja aparatu bezpieczeństwa przyczyniająca się do ostatecznego rozpadu podziemia

Referat zatytułowany „Likwidacja poznańskiej Organizacji Polskiej w roku 1949 przez Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu” przygotował Rafał Sierchuła. Omówił wielkopolski przykład tajnej struktury przywódczej, która kierowała formacjami narodowo-radykalnymi. Autor skoncentrował się na trzech zagadnieniach: 1) genezie i strukturze Organizacji Polskiej oraz początkach ruchów narodowo-radykalnych w Wielkopolsce w okresie

przedwojennym; 2) tworzeniu w latach 1945-1946 w Poznaniu struktur tajnej Organizacji Polskiej, a także jej zewnętrznych struktur pod nazwami: Armia Polska w Kraju Zachód, Obóz Narodowy i Pokolenie Polski Niepodległej; 3) działaniach aparatu bezpieczeństwa, prowadzących do aresztowania członków OP w Poznaniu oraz innych działaczy wywodzących się z tego środowiska.

Z kolei dr Konrad Białecki w referacie „Rozpracowywanie Kurii Arcybiskupiej w Poznaniu w okresie rządów arcybiskupa Walentego Dymka” omówił próby inwigilacji Kurii poznańskiej przez funkcjonariuszy Sekcji V Wydziału V WUBP w Poznaniu, które rozpoczęły się już pod koniec 1945 r. Z czasem, od drugiej połowy 1947 r., przybrały one na sile. Jednak, jak wynika z zachowanych materiałów, pomimo wielokrotnie ponawianych prób werbunku, w archidiecezji poznańskiej pozyskano do współpracy jedynie pojedynczych kapłanów (w tym dziekanów). Niezależnie od działań o charakterze inwigilacyjnym starano się również skompromitować księży w oczach wiernych. Przykładów tego typu działań dostarcza np. zachowany materiał archiwalny z teczki „ewidencyjno-agencyjnej” abp. Walentego Dymka

Referat zatytułowany „Metody rozpracowywania przez UB podziemnych organizacji młodzieżowych w Wielkopolsce” wygłosił Przemysław Zwiernik. Przedstawił m.in. dane liczbowe dotyczące rozpracowanych przez UB podziemnych organizacji młodzieżowych. Zostały one sporządzone przez SB w latach 80. na wewnętrzne potrzeby MSW (obejmowały m.in. ilość wykrytych organizacji, okresów ich działania, dane dotyczące aresztowanych, skazanych itd.). Następnie omówił stosowane metody wykrywania tych organizacji, koncentrując się na metodach operacyjnych. Procesy wykrywania i rozpracowywania wyjaśnił na wybranych przykładach, wskazując m.in. na sposoby wprowadzania agentów UB oraz prowadzenia kombinacji operacyjnych. Przywołał również problem postępowania SB z osobami zdekonspirowanymi i wspominał o ich dalszej, niekiedy długoletniej, kontroli operacyjnej, nawet do lat osiemdziesiątych.

Bartosz Kuświk w swoim referacie „Działania aparatu bezpieczeństwa wobec wielkopolskich harcerzy 1945-1956” przedstawił przykładowe działania wielkopolskiej „bezpieki” skierowane przeciwko harcerzom. Pomimo oficjalnej zgody władz na działania instruktorów dążących do powojennej odbudowy Związku Harcerstwa Polskiego stali się oni od razu obiektem szczegółowego zainteresowania aparatu bezpieczeństwa. Często działania UB przybierały groźny dla obserwowanego przebieg, czasem były groteskowe. Zawsze jednak działania te prowadziły w najmniej represyjnym przypadku do usunięcia z ZHP, a w najgorszym do długoletniego więzienia, a nawet kary śmierci.

Aleksandra Pietrowicz w komunikacie „Rozpracowanie kryptonimu »Korekta« - działania WUBP przeciwko Księgarni i Drukarni św. Wojciecha w Poznaniu” przedstawiła proces przejmowania majątku Księgarni i Drukarni św. Wojciecha przez komunistyczne państwo. Omówiła prowadzone przez Wydział Śledczy WUBP w Poznaniu działania przeciwko b. Zakładom Graficznym Księgarni i Drukarni św. Wojciecha sp. z o.o. (od 1948 r. Państwowym Poznańskim Zakładom Graficznym Okręg Północ), zwłaszcza aresztowania pracowników (w tym trzech dyrektorów), najważniejsze wątki śledztwa (m.in. skierowane przeciwko Kościołowi katolickiemu, organizacji „Ojczyzna”, PSL, środowisku prywatnych wydawców i księgarzy) oraz formułowane przez śledczych i Prokuraturę Wojskową zarzuty. Autorka zwróciła uwagę na fakt, iż nie zawsze brak artykułowanych w wyroku zarzutów politycznych świadczy o faktycznym podłożu sprawy. Na zakończenie zasygnalizowane zostały najistotniejsze kwestie pozostające do wyjaśnienia w toku dalszych badań (m.in. sprawa śmierci dyrektora Cezarego Steina).

Tomasz Rochatka w referacie „Likwidacja niezależnego ruchu ludowego w Wielkopolsce” przedstawił metody i formy niszczenia struktur PSL w latach 1945–1960. Skupił się przede wszystkim na działaniach aparatu bezpieczeństwa wobec niezależnych ludowców, ograniczaniu możliwości ich działania i represjach. Ukazał w zarysie główne etapy niszczenia niezależnego ruchu ludowego i działania po zjednoczeniu w 1949 r. oraz utworzeniu całkowicie podporządkowanego komunistom stronnictwa. Ponadto przedstawił politykę władz państwowych wobec PSL w tym okresie.

Na zakończenie konferencji naczelnik OBEP dr Waldemar Handke w referacie „Specłagier NKWD nr 2 w Poznaniu. Próba analizy dokumentu z archiwum IPN w Poznaniu” podjął tematykę dotyczącą funkcjonowania obozów NKWD na ziemiach polskich, w tym Wielkopolski, która jest dotąd mało poznana.

Autor wystąpił z próbą analizy dokumentu, wytworzonego w specłagrze nr 2 NKWD w Poznaniu, zawierającego dane ponad 800 więźniów przebywających w tym obozie w 1945 r., a będących w dyspozycji poznańskiego WUBP. Wśród nich znajdowali się wyżsi oficerowie AK, a także żołnierze NSZ i działacze SN.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Poznań

